

Риженко Ірина Миколаївна,
доцент кафедри галузевого
права Херсонського
державного університету,
к.ю.н.

ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ВИЛУЧЕННЯ ДОНОРСЬКИХ ОРГАНІВ

Актуальність дослідження питання правового регулювання донорства полягає в тому, що можливість та необхідність застосування в медицині трансплантації зумовлюють необхідність вирішення юриспруденцією ряду проблем, зокрема правової регламентації відносин з приводу трансплантації органів людини.

На законодавчому рівні право на донорство законодавець відносить до групи особистих немайнових прав, що забезпечують природне існування фізичної особи. У статті 290 ЦК зазначається, що повнолітня дієздатна фізична особа має право бути донором крові, її компонентів, а також органів та інших анатомічних матеріалів та репродуктивних клітин [1]. Правовідносини, що виникають у зв'язку з реалізацією даного права регулюються законами України «Про донорство крові та її компонентів» та «Про трансплантацію органів та інших анатомічних матеріалів людини», Постановою КМУ «Деякі питання реалізації Закону України «Про трансплантацію органів та інших анатомічних матеріалів людини» [2;3;4] та ін.

Вирішення низки проблем потребує саме правова регламентація відносин з приводу трансплантації органів людини. Зазначений вище Закон надає право фізичній особі на донорство. Однак з огляду на те, що пересадка органа від живого донора поєднана з великим ризиком виникнення важких ускладнень для його здоров'я, закон допускає реалізацію права на донорство тільки у встановленому порядку, при наявності згоди донора і реципієнта чи

їхніх законних представників. Умовою такої операції є те, що усунення небезпеки для життя або відновлення здоров'я реципієнта іншими методами лікування неможливе, а заподіяна пересадженням органів чи інших анатомічних матеріалів шкода буде меншою, ніж та, яка заподіюється донору. Взяття відповідних анатомічних матеріалів дозволяється лише за наявності висновку консилиуму лікарів після повного і всебічного медичного обстеження потенційного донора. При цьому донор повинен бути обізнаний про можливий ризик для свого здоров'я та працездатності, а також про вірогідність проведення успішної операції для реципієнта. Закон передбачає, що взяття гомотрансплантанта у живого донора допускається у випадках, коли реципієнт і донор перебувають у шлюбі або є близькими родичами (батько, мати, син, дочка, дід, баба, онук, онука, брат, сестра, дядько, тітка, племінник, племінниця). Закон не визначає, чи може бути донором, за наявності медичних показань, усиновлювач або усиновлена особа, які, відповідно до норм сімейного права, після усиновлення набувають у повному обсязі права та обов'язки відповідно батьків та дитини. З нашої точки зору, цілком виправдана думка, що усиновлена особа донором бути не може, що бажано було б закріпити на законодавчому рівні. Також варто розширити перелік осіб, у яких є можливим взяття гомотрансплантанта, дозволивши реалізовувати своє право на донорство, за наявності медичних показань, двоюрідним братам та сестрам, іншим родичам особи, яка потребує такого методу лікування як трансплантація.

Вимагає законодавчого закріплення чіткої перелік осіб, які мають право надавати згоду на вилучення анатомічних матеріалів у померлих осіб. Український законодавець визначає, що за відсутності заяви про розпорядження своїми органами на випадок смерті, анатомічні матеріали у померлої особи можуть бути взяті за згодою подружжя або родичів, які проживали з нею до смерті. Викликає сумнів значення факту спільного проживання для вирішення питання можливості використання анатомічних матеріалів особи. Цілком закономірно постає питання про слушність закріплення такої норми в законодавстві. Отже, має бути законодавчо

встановлене чітке коло осіб, що мають право надавати згоду на вилучення органів та інших анатомічних матеріалів особи на випадок її смерті.

Щодо форми згоди на вилучення органів особи після її смерті, то така згода повинна бути оформлена в письмовому документі і може міститися як у заповіті донора, так і в окремому документі, обов'язково завіреному у нотаріальному порядку або особами, які згідно із законодавством мають право вчиняти нотаріальні дії. Також законодавцем повинна бути встановлена форма відмови від згоди бути донором. Законодавцеві слід визначити форму волевиявлення осіб, які мають право на надання згоди на вилучення анатомічних матеріалів з тіла особи після її смерті. На нашу думку така згода також повинна бути письмовою, завіреною нотаріально, і це повинно бути закріплено законодавчо.

З метою полегшення оперативного обліку та встановлення факту згоди особи на взяття у неї анатомічних матеріалів після смерті доцільно використовувати іноземний досвід щодо запровадження картки донора.

Висновок. Законодавець повинен деталізувати норми, що пов'язані з правовим регулюванням відносин, які виникають з приводу реалізації особою права на донорство, розширити перелік осіб, які можуть бути донорами за життя, внести до цього переліку двоюрідних братів та сестер, інших родичів, за наявності медичних показань; встановити коло осіб, які мають право надавати згоду на взяття анатомічних матеріалів у померлої особи; встановити вимоги до форми волевиявлення особи на вилучення анатомічних матеріалів після її смерті, форми волевиявлення осіб, які мають право на надання згоди на таке вилучення, закріпивши в законодавчому порядку обов'язковість надання згоди у письмовій формі з нотаріальним посвідченням.

Використані джерела:

1. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р. № 435-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – №№ 40-44. – С. 356 – із змінами та доповненнями.

2. Про донорство крові та її компонентів : закон України від 23.06.1995 № 239/95-ВР [Електронний ресурс] // Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. – 28 жовтня 2013. – Режим доступу до Законодавство України : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/239/95-%D0%B2%D1%80> – Заголовок з екрана.
3. Про трансплантацію органів та інших анатомічних матеріалів людини : закон України від 16.07.1999 № 1007-XIV[Електронний ресурс] // Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. – 28 жовтня 2013. – Режим доступу до Законодавство України : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1007-14> – Заголовок з екрана.
4. Деякі питання реалізації Закону України «Про трансплантацію органів та інших анатомічних матеріалів людині» : постанова Кабінету Міністрів України від 24.04.2000 № 695 [Електронний ресурс] // Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. – 28 жовтня 2013. – Режим доступу до Законодавство України : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/695-2000-%D0%BF> – Заголовок з екрану.